

УДК 595.142:574.742(285.33)

ВИДОВЕ РІЗНОМАНІТТЯ ОЛІГОХЕТ КИЇВСЬКОГО ВОДОСХОВИЩА

С. Ф. Матчинська

Інститут гідробіології НАН України, Київ, Україна, hydrobiol@igb.ibc.com.ua

SPECIES DIVERSITY OF OLIGOCHETS OF KYIV RESERVOIR

S. F. Matchinska

Institute of Hydrobiology of the National Academy of Sciences of Ukraine,
Kyiv, Ukraine, hydrobiol@igb.ibc.com.ua

Київське водосховище саме верхнє в каскаді дніпровських водосховищ. Воно розташоване на кордоні лісової та лісостепової зони. Його заповнення відбувалося протягом 1965–1966 рр. У Київському водосховищі малошетенкові черви (олігохети) – важлива складова донних і фітофільних біоценозів. Екологічний спектр олігохет досить широкий, однак розвиток їх тісно пов'язаний із швидкістю течії та обумовленим нею типом ґрунту. Відомо, що кожному виду характерний певний екологічний діапазон, у межах якого лежить оптимальна зона факторів у кількісному та якісному відношенні найсприятливіша для його існування. Одна з характерних структурних характеристик угруповання організмів – їх видове різноманіття, показник стабільності екосистеми.

У Київському водосховищі виявлено 40 видів олігохет, що належать до 5 родин: Aeolosomatidae – 3, Naididae – 19, Tubificidae – 16, Lumbriculidae – 1, Glossoscolidae – 1.

Для представників родини Tubificidae, Lumbriculidae, Glossoscolidae характерне заселення донних відкладів починаючи від чистих до пісків різного ступеня замулення, глинистих ґрунтів та мулів. Представники родин Naididae та Aeolosomatidae найчастіше зустрічаються на занурених у воду та повітряно-водних рослинах, поверхні ґрунту між рослинами.

Для визначення складу угруповань олігохет на різних біотопах проведені натурні дослідження на Київському водосховищі протягом 2007–2008 рр.

На чистому та слабо замуленому піску на глибині 3,5 м проточної ділянки, де швидкість течії перевищує 0,3 м/с, поширені найвибагливіші до розчиненого у воді кисню олігохети: *Tubifex newaensis* (Michaelsen, 1902) – 500 екз./м², *Isochaetides michaelsini* Lastockin, 1936 – 450 екз./м², *Potamothrix moldaviensis* (Vejdovsky et Mrazek, 1902) – 300 екз./м², *Vejdovskyella intermedia* (Bretscher, 1896) – 200 екз./м², *Stylaria lacustris* (Linnaeus, 1767) – 50 екз./м².

На ділянках, де швидкість течії нижче 0,3 м/с, на глибині 3,6 м сірого мулу домінували види олігохет, мало вибагливі до розчиненого у воді кисню: *Potamothrix hammoniensis* (Michaelsen, 1901) – 600 екз./м², *Limnodrilus hoffmeisteri* Claparede, 1862 – 400 екз./м², *L. claparedeanus* Ratzel, 1868 – 200 екз./м², *Tubifex tubifex* (O. F. Muller, 1773) – 150 екз./м².

Треба відмітити найбагатший видовий склад угруповання олігохет на піщаному мулі на глибині 4 м при слабкій течії, серед яких домінували: *L. hoffmeisteri* – 450 екз./м², *P. hammoniensis* – 700 екз./м², *P. moldaviensis* – 400 екз./м², *Psammoryctides albicola* (Michaelsen, 1901) – 250 екз./м², *P. barbatus* (Grube, 1861) – 200 екз./м², *Aulodrilus limnobius* Bretscher, 1899 – 200 екз./м², *Pelosclex ferox* (Eisen, 1879) – 250 екз./м², *Limnodrilus udekemianus* Claparede, 1862 – 300 екз./м², *L. claparedeanus* – 200 екз./м², *L. helveticus* Piguet, 1913 – 300 екз./м², *Lumbriculus variegatus* (Muller, 1773) – 200 екз./м². Причиною потягу олігохет саме до цих ґрунтів, як вважає Піддубна (1965) є те, що вони легко доступні для проникнення в них черв'як та багаті органічною речовиною, яка легко засвоюється. Усупереч піщаним мулам, глинисті ґрунти менш доступні для олігохет. На цих ґрунтах на глибині 1,3 м найвищої чисельності досягав *Tubifex newaensis* – 700 екз./м². Цей вид олігохет володіє міцною мускулатурою, тому щільні ґрунти для нього доступні.

На глибині 1,4 м на замуленому піску з детритом створюються сприятливі умови для існування олігохет-лімнофілів: *L. hoffmeisteri* – 250 екз./м², *L. claparedeanus* – 150 екз./м², *Lumbriculus variegatus* (Muller, 1773) – 200 екз./м², *Dero digitata* (Muller, 1773) – 300 екз./м², *Criodrilus lacuum* Hoffmeister, 1845 – 200 екз./м².

Крім донних угруповань розглянемо угруповання олігохет зоофітосу. При визначенні чисельності організмів на рослинах, розрахунки проводили на 1 кг сирої маси рослин.

Бідний видовий склад олігохет був на глечиках жовтих і водяному орісі. На глечиках жовтих відмічено два види: *Dero obtusa* d'Udekem, 1855 – 240 екз./кг, *S. lacustris* – 300 екз./кг. *D. obtusa* зустрічалася лише на придонних частинах стебел рослин. На водяному орісі відмічений лише один вид – *S. lacustris* – 260 екз./кг. Незначне різноманіття видів олігохет зареєстроване на нитчастих водоростях: *S. lacustris* – 148 екз./кг, *P. longiseta* – 133 екз./кг, *A. hemprichi* – 167 екз./кг. Значно багатший видовий склад олігохет на рдеснику пронизанолістому: *Slavina appendiculata* (d'Udekem, 1855) – 3000 екз./кг, *Aeolosoma hemprichi* Ehrenberg, 1828 – 250 екз./кг, *Ae. quaternarium* Ehrenberg, 1828 – 250 екз./кг, *Chaetogaster diastrophus* (Gruithuisen, 1828) – 825 екз./кг, *Pristina longiseta* Ehrenberg, 1828 – 375 екз./кг, *S. lacustris* – 3000 екз./кг, *Nais pseudobtusa* Piguet, 1906 – 1250 екз./кг. На рдеснику грибінчастому найчастіше зустрічалися *Chaetogaster limmaei* Baer, 1827 – 50 екз./кг, *Ch. langi* Bretscher, 1896 – 50 екз./кг, *Nais communis* Piguet, 1906 – 150 екз./м², *Dero digitata* (Muller, 1773) – 400 екз./кг, *Dero obtusa* d'Udekem, 1855 – 600 екз./кг, *Aeolosoma variegatum* Vejdovsky, 1884 – 100 екз./кг. Досить багатим був склад олігохет на очереті

звичайному: *S. lacustris* – 1818 екз./кг, *Nais barbata* Muller, 1773 – 727 екз./кг, *N. variabilis* Piguët, 1906 – 527 екз./кг, *Dero digitata* (Muller), 1773 – 364 екз./кг, *S. appendiculata* – 400 екз./кг, *Ophidonais serpentina* (Muller), 1773 – 160 екз./кг. На кушірі темно-зеленому виявлено найбільшу кількість видів олігохет, серед яких домінували *Dero dorsalis* Ferroniere, 1899 – 875 екз./кг, *D. obtusa* – 920 екз./кг, *S. appendiculata* – 550 екз./кг, *S. lacustris* – 1150 екз./кг, *Ch. diastrophus* – 875 екз./кг, *Ch. diaphanus* Gruithuisen, 1828 – 350 екз./кг, *A. hemprichi* – 475 екз./кг, *P. longiseta* – 940 екз./кг, *N. barbata* – 850 екз./кг, *N. variabilis* – 1050 екз./кг, *N. simplex* Piguët, 1906 – 100 екз./кг, *N. pseudobtusa* – 1175 екз./кг. Таким чином, для Київського водосховища характерне високе видове різноманіття, значні показники чисельності та біомаси олігохет, що сприяє нормальному функціонуванню та стабільності екосистеми.